

Ko te karaati mo te 4,244 eka i hoatu e te Kawanatanga, he mea tuhi i te 7 o Hurae, 1857, a e whakapumau ana taua whenua hei oranga mo nga tamariki o nga iwi e rua o Niu Tireni.

Koia ka kitea i konei kei te takoto ke nga tikanga tiaki e rua nei, a mo te 3,153 eka, he mea tuku marire e ratou ano hei pera.

Koi nei te ahua o nga whenua oranga kura kei Whanganui kei Te Aute. Ko tera i Whanganui, he whenua Karauna anake, ko tera i Te Aute na te Karauna tetahi wahi na nga Maori tetahi wahi i ata hoatu hei oranga mo nga kura.

Na reira kaore e rite enei wahi ki nga whenua i Motueka e korerotia ra e Te Hatahauhi, haunga te wahi iti whenua tupuhi 160 eka i tukua e te Karauna, ko te nuinga o taua whenua he wahi i ata whakaritea i ata tukua ki nga Maori e Te Peina, Komihana i te tau 1844, hei nohoanga hei oranga mo ratou, a tangohia ketia ana i te tau 1853 "hei oranga mo te kura mo nga tamariki o nga iwi rawakore katoa o nga moutere o te Moana Marino."

Ka kitea i konei kua takahia te ritenga i wahia ai enei whenua i mua.

(d.) E ki ana i whakaputaina ketia enei whenua i runga i te ata whakaaetanga a nga Maori. Otiia e ki ana ratou he kupu teka tenei, kaore ratou i whakaae. Na ko ahau e ahua whakapono ana i tenei kupu a ratou, inahoki te ahua o to ratou whakaaro mo tenei kura i to ratou rongonga kua tangohia ta ratou whenua. He tohu ra tena kaore ratou i whakaae tetahi kei te nohia e ratou tetahi wahi o taua whenua i taua wa, a he nui ta ratou pouri i te mea i peia ratou kia haere he wahi ke noho ai.

Ko te pukapuka Tauira i tukua atu e Ta Hori Kerei i te tau 1851. Ki te Heketari mo nga Koroni mo nga whenua e wehea ana e whakaritea ana hei oranga kura, e uru ana enei kupu ki roto.

"Kua oti te hanga e nga Maori te tiiti mo te tukunga o tenei whenua hei oranga mo taua kura." Otiia kaore he kupu pera i uru ki roto ki te Karaati mo te whenua i Motueka, koia ra i mohiotia ai, kaore i tonoa te whakaaetanga a nga Maori erangi i tangohia noa tia aua whenua kaore nga Maori i mohio. Me nga korero hoki i tuhia ki te aroaro o nga Komihana i nga tau 1869-70 e tohu tohu ana, i mahia ngarotia te hoatutanga o enei whenua i Motueka.

Kua korero hoki a Meiha Retimana, koia hoki te kai Tiaki o aua whenua, a kua korero ia ki te Hupereteneta o Whakatu, ko tana kitenga me tana rongonga tuatahi i tenei mea no te taenga mai o te Karaati ki aia, a no te rongonga o te Kawanatanga o taua Porowini, kua tangohia ketia enei whenua, ka whakaputaina ta ratou whakahe; muri iho ka puta te whakaae a te Kawanatanga o Ingarangi kia whakawakia taua mea kia kitea te tika te he ranei o aua Karaati. Otiia, kaore i mahia taua mea e nga tangata whai mana.

(e.) Kaore e pa he mate ki te hunga e reti nei i aua whenua. A tera ano e taea te whakauru he kupu ki roto ki tetahi rarangi o te ture hei tiaki i te taha kia ratou.

Kua maha noa atu nga takahanga o nga karaati o enei whenua. Kua tutakina tuturutia taua kura mai i te tau 1881 marama o Mei. A e kore ano pea e tuhera a muri ake nei. Ko nga moni e hua mai ana kei te whakapaua i runga i etahi mahi rere ke rawa atu i nga mahi i hanga ai te tikanga tiaki o aua whenua i te tuatahi, inahoki e pau ana aua moni e te Pihopa o Whakatu mo te mahi ako i nga tamariki o nga rawakore ana tonono mai ratou ki aia kia pera. Koi nei te mahi mo aua moni inaianei. Otiia i te mea e puare ana te mahi kura ki a katoa inaianei, e kore e mohiotia heaha te take e pai ai te whakatika i tenei tu mahi, e takahia ana ranei nga ritenga o te karaati e kii nei taua karaati, me whakapau nga hua o taua whenua hei oranga mo tetahi kura ki Motueka mo etahi mahi kua ata whakaritea ano.

Mehemea e kore e paahitia he whakaaetanga e te Paremete hei whakakore i taua karaati, heoi ko te mea pai me tuku atu nga Maori kia mahi keehi i roto i te Kooti Hupirimi. Otiia heaha te pai kia tukua nga Maori kia whakapaua a ratou moni i te rapanga i tetahi mea e mohio tia ana na ratou ano taua mea.

6 o Akuhata, 1886.

Na TE MAKE.

WHAKAMAHARATANGA mo runga mo te WHENUA KURA I MOTUEKA.

Tari Kawanatanga, Poneke, 1 o Noema, 1887.

He paku noa iho nga kupu hei apiti atu maku ki taku pukapuka o te 9 o Hurae, 1883, me te 6 o Akuhata, 1886, i te mea kei te mau tonu te ahua o taua mea.

Mo runga mo te waea a te Pihopa o Whakatu* kua huia ki roto ki taua pukapuka, ko nga "tamariki rawakore" e korerotia ra e ia, na nga Pakeha ke aua tamariki. A kaore rawa e taea et karo tenei kupu, ara kei te takahia tonu tia nga ritenga o te Karaati i meingatia "kia whakaturia tonutia he kura ki Motueka." Na he tini noa atu nga takahanga i enei ritenga i tenei wa roa kua hori ake nei, a ahakoa pewhea te mahi hou inaianei, e kore e ea ikona nga he kua taha ake nei, e kore e ora te takahanga o taua Kawenata.

Mo runga mo te kupu a te Pihopa o Whakatu e ki nei ka taea e ia te tohutohu, i ata whakaae ano nga Maori kia tangohia ketia aua whenua e tango ana ia i tetahi mahi taimaha rawa, e kore rawa nei e taea e era atu tangata mohio ki nga ritenga katoa o te tuatahi te mahi. Otiia ahakoa tera ia e kaha ki te whakaatu pera. Ma tera ka aha i te mea kaore he mana a nga Maori ki te tuku ke i era whenua i te mea ko te Kawanatanga ke te kai tiaki i raro i nga ritenga o te Kamupene o Niu Tireni.

Mo runga mo tenei raruraru, tera ano tetahi mea hei titiro. Kaore pea he mana o te Pihopa o Whakatu ki runga ki enei whenua inahoki i karaatitia ki te Pihopa o Niu Tireni ki ona Kaiwhakakapi ranei. Otira i te mea i whakaturia taua Pihopa i raro i nga Pukapuka whai mana, a kua whakahokia atu e ia aua Pukapuka. Na reira e kore e tika kia taka mai taua mana ki tona whakakapi inahoki ko te kupu "Whakakapi" i roto i te karaati, tona tikanga he kaiwhakakapi i raro i nga ritenga o aua Pukapuka whai mana.

* Korero Paremete, 6 Mei, 1887, rarangi 121. (Tenei te kape o taua waea.)